

Mimari Tasarımda Yer'e Özgü Kavramının 2000 Yılı Sonrası Ayvacık Konutları Üzerinden İncelenmesi

Ayşenur BAYRAKTAR¹ , Arzu ÖZEN YAVUZ²

¹Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Ankara, aysenur.bayraktar@gazi.edu.tr

²Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Ankara, arzuozen@gazi.edu.tr

Özet

Yer'e özgü kavramı yüzyıllardır mimari tasarımları şekillendiren ve tasarımlara yön veren bir veri olmuştur. Endüstrileşme, modernizm, hızlı kentleşme sonucu konutlar, yer bağlamından kopmuş, kendini tarihten soyutlamış ve kullanıcı ihtiyaçlarına vermemeye başlamıştır. Tarihsel sürece bakıldığında yer'e özgü verilerle tasarlanan konutların kullanıcılar için nitelikli olduğu görülmektedir. Bu konutların, kullanıcıların ihtiyaçlarının göz önünde tutulduğu, çevreye duyarlı, bulunduğu yerin kimliğini taşıyan tasarımlar olduğu görülmektedir. Bu çerçevede makalenin amacı; yer'e özgü kavramını incelemek, konut tasarımlarında yer'e özgü yaklaşımlar aracılığıyla yer'e özgü verileri belirlemek ve eski dokuda yer alan yeni konutları üzerinden bu verileri incelemektir. Bu amaçla çalışma alanı olarak yüzyıllardır kendi kimliğini korumuş bir yerleşim olan Çanakkale Ayvacık ilçesindeki eski bir konut örneği incelenmiş ve bu ilçede bulunan, 2000 yılı sonrası inşa edilmiş SM Evi, Çoker Evi ve Kenter Evi doğal veriler ve sosyokültürel veriler üzerinden incelenmiştir. Bu doğal ve sosyokültürel veriler sırasıyla; topoğrafya, iklim, çevresel imge, toplum ve aile yapısı, mimari dil parametrelerinden oluşmaktadır. Elde edilen veriler ve değerlendirmeler ile tablolar oluşturularak eski ve yeni konut tasarımı arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. Değerlendirmeler sonucunda, yerin kendi bağlamında incelenmesi gerektiği ve yer'e özgü olma tasarımlarının belli bir kurallar çerçevesinde ya da benzetme usulü ile değil, esnek unsurlarla konut tasarımlarına yansması gerektiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yer'e özgü, Yer'e özgü veriler, Konut Tasarımı, Ayvacık.

Abstract

The concept place specific has been a data shaping and guiding architectural designs for centuries. As a result of industrialization, modernism and rapid urbanization, the housings have detached from the context of the place, isolated from history, and they have started to not give the needs of users. Looking at the historical process, it is seen that the housings designed with place specific data are qualified for the users. It is seen that these housings are environmentally friendly designs that protect the identity of the place where they are located, taking into account the needs of the users. In this framework, the aim of the article is; To examine the concept of place specific, to determine place specific data through location specific approaches in housing designs, and to examine these data through new housings in the old texture. For this purpose as a study area, an old house example in Çanakkale Ayvacık district, which has preserved its identity for centuries, was examined and the SM House, Çoker House and Kenter House, which were built after the year 2000, were examined through natural data and sociocultural data. These natural and sociocultural data consists respectively topography, climate, environmental image, community and family structure, and architectural language parameters. By creating tables with the obtained data and evaluations, have been made comparisons between the old and new housing design. As a result of the evaluations, it is seen that the place should be examined in its own context and the designs of being unique to the place should be reflected in the housing designs with flexible elements, not within the framework of certain rules or by analogy.

Keywords: Place specific, Place specific data, Housing design, Ayvacık.

1. Giriş

Yer, mimari tasarımın başlangıç noktasıdır. Yer; mimari tasarımı şekillendiren, anlam ve kimlik kazandıran, sürekli değişim ve dönüşüm geçiren bir kavram olarak değerlendirilmektedir. TDK'ya göre yer, mimarlıkta sadece uzayda yer alan salt bir boşluk olarak değil, aynı zamanda bir bireyin veya insan topluluğun yaşayışını etkileyen ruhsal, toplumsal ve kültürel etkilerin bütünü olarak tanımlanmıştır. Yer sadece boşluğu anlamının bir yolu değil, aynı zamanda insanların yer ile kurduğu deneyim, kimlik gibi bağlamlar ilişkisini de anlama yoludur (Cresswell, 2004). Schulz'a göre; her yer kendine özgü bir karaktere sahiptir ve bir yerde yaşamak için ilk önce o yerin ruhunu anlamak ve o yerle anlaşmak gerekmektedir. İnsan-yer ilişkisini çevreye bağlanma ihtiyacından kaynaklandığını belirtmektedir. Bu yaklaşımla yerin bir ruhu olduğunu, durağan olmadığını ve sürekli yeniden yorumla gerektiren bir adaptasyon süreci olduğunu ifade etmektedir (Schulz, 1980).

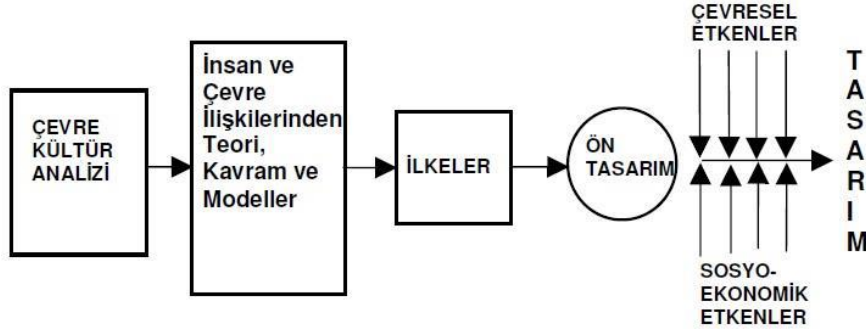
Yer'e özgü kavramı, yerin fiziksel, sosyal, kültürel, ekonomik ve teknik unsurlarla kurduğu ilişkidir. Frampton (1983) yer'e özgü kavramını fenomenolojiden yararlanarak mimari yapıların formunu oluşturan bilinçli sınırlamalar olarak tanımlamıştır (Frampton, 1983). Endüstri toplumunun gelişmesiyle ortaya çıkan modernizm anlayışından önce yer'e özgü kavramı, yerel mimari, geleneksel mimari ve bölgesel mimari gibi kavramlarla tanımlanmıştır. Turgut Cansever (1994) teknoloji ve zaman faktörlerinin değişimiyle yer'e özgü kavramına geleneksel tutumlara karşı felsefi bir tavırla yaklaşmıştır. Geçmişin mimari tasarım anlayışını biçimci olarak değil, tarih süreçler içerisinde kendini değiştiren, hem geçmişe hem de geleceğe yön verebilen bir biçimde tasarımlara yansıtılması gerektiğini vurgulamıştır (Demirgüç, 2006). Bu anlayışa göre yerele ait topoğrafya, iklim, yeşil doku, rüzgar gibi fiziksel unsurlar, yaşam alışkanlıkları, değerler, deneyimler gibi sosyal ve kültürel unsurların yanı sıra yapıların tasarımında etkili olan teknoloji, ölçek, yapım teknikleri, malzeme ve mekan organizasyonları gibi değişen ve zamana uyum sağlayan unsurların da ele alınması gerektiğini belirtmiştir.

Yer'e özgü tasarımlar insanların için hem fiziki çevre işlevi görmek hem de bu çevrede yaşayan topluluklara anlam katmaktadır. Fiziki çevre insanlara yön verirken, deneyimler, toplumsal ilişkiler, aşinalıklar bu tasarımlarda somutlaşarak çevreye kimlik kazandırmaktadır. Bütünleşen insan, yer ve yapı sayesinde sadece yaşamı sürdürmek için gerekli kaynaklar sağlanmaz, aynı zamanda yaşam anlamlı hale gelmektedir. Hızla gelişen ve değişen teknoloji, ekonomi, yaşam tarzı, toplumsal ilişkiler sonucu yer ve tasarım arasındaki bu anlam ilişkisi etkisini kaybetmiştir (Tekeli, 2001). Tüm bu süreçlerde insanların yer'e ilişkin algısının değişmesiyle mimarlık anlayışları da değişmiştir. 20. Yüzyılda küreselleşmenin etkisiyle yer'i esas almayan evrensel, standart, yer'e özgü verileri dışlayan mimari yapılar tasarlanmıştır (Yıldız, Alkan, 2019). Teknolojinin hızlı gelişimine ve değişimine zaman ayak uyduramayan, tek tipleşen tasarımlar ortaya çıkmıştır. Mimari tasarımlar, yer kavramının sadece iki boyutlu düzlemsel alan olarak düşünülmediği sürece ve yer'e özgü fiziksel, sosyal, kültürel, ekonomik, teknolojik unsurların ele alınması sonucu başarılı olmaktadır. Rapoport, Altman, Frampton ve Gür'ün tasarımlarda yere ait yaklaşımlarının incelenmesi sonucu oluşturulan verilerin eski dokusunu korumuş Ayvacık ilçesindeki yeni konutlar üzerinde değerlendirilmesi nitelikli konut tasarımı açısından önemlidir. Günümüzde fiziksel, sosyal, toplumsal ve psikolojik unsurlara yanıt veremeyen konut tasarım problemlerine çözüm önerileri geliştirmek amacıyla yere özgü oluşturulan yaklaşımlar ve yöntemler incelenmiştir. Bu yöntem ile birlikte parametreler oluşturularak analiz tablosu elde edilmiş ve bu analiz tablosu sayesinde yer'e özgü olan verilerin nasıl kullanıldığı konutlar üzerinden incelenmiştir.

2. Konut Tasarımında Yer'e Özgü Yaklaşım

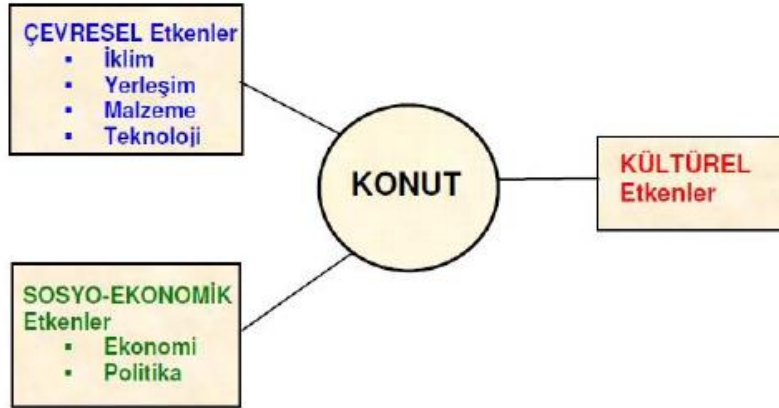
İnsanlar için en önemli yer "konut" dur. Tuan (1991) a göre konut, insanların tutundukları ve köklendiklerini hissettikleri, anlamın merkezi olan "yer" dir. Heidegger'ın *dasein* (varoluş) ve *dwelling* (ikamet etme) olarak tanımladığı "yer" algısı konut ile karşılık bulmaktadır. Mimarlık tarihi boyunca konut her toplum için en öncül uğraş olmuştur (Usta, 2019). Bu nedenle konut, insanların davranışlarını, yaşam biçimlerini, deneyimlerini,

kimliklerini ve imgelerini yansıttığı ve anlam bulduğu yerdir. Rapoport (1969), Konutların oluşumunda asıl belirleyici unsurların toplumsal ve kültürel etmenler olduğunu, iklim, topoğrafya, malzeme, teknoloji ve yapım teknikleri gibi fiziksel etmenlerin ise sadece değiştirici unsurlar olduğunu belirtmiştir (Rapoport, 1969).

Şekil 1: Rapoport'a göre konut tasarım kriterleri (Eroğlu, 2017).

Altman'a göre ise (1980), konut oluşumuna dönüşümsel olarak etki eden üç farklı unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar, çevresel, sosyo-ekonomik ve kültürel olmak üzere üç ana başlık altında toplanmaktadır. (Altman, 1980, Aktaran Karagülle, 2009). Çevresel etkenleri doğal veriler olarak adlandırdığımız iklim, topoğrafya, çevreye uyumlu malzeme ve yapım teknikleri oluşturmaktadır. Sosyo-ekonomik faktörler; yasalar ve maddi konuları içerirken, kültürel faktörler konutun anlamını oluşturmaktadır.

Şekil 2: Konut oluşumuna etki eden faktörler (Altman, 1980, Aktaran Karagülle, 2009)

Kenneth Frampton (1983) yılında yer'e özgü tasarım kriterlerini 'Mimari Direniş için Altı Nokta' adlı başlıkta toplamıştır. 1987 yılında bu altı verileri geliştirerek 'Bölgeselci Mimarlık için On Nokta: Geçici Bir Polemik' başlığında toplamıştır. Bu yazılarında topografyaya uyum, doğaya saygı, doğal aydınlatmanın kullanımı, iklim verilerinin dikkate alma, yapının rengi ve dokusuyla birlikte çevre dokusuyla uyumlu olması, yerel malzemenin kullanımı, dokunsal olma, yerel yapım tekniğinin kullanımı, yerel mimari elemanların kullanımı kavramlarına vurgu yapmaktadır (Kuyrukçu ve Alkan, 2019).

Gür (2000) konutları doğal, sosyal ve kültürel veriler olarak ayrı ayrı ele almıştır. İnsan topluluklarının yer'e özgü konut tasarımında coğrafyanın sunduğu doğal kaynak ve malzemeleri kullandığını, konutun temel örgütlenişinde aile yapısı, normların ve toplumun refah seviyesinin etkili olduğunu belirtmiştir (Gür, 2000).

Doğal Belirleyiciler	Sosyal Belirleyiciler	Kültürel Belirleyiciler
İklim Topoğrafya Çevresel örüntü ve doku Çevrede var olan malzeme vd.	Toplumun teknik bilgi düzeyi / yasal düzenlemeler Toplumun refah düzeyi Toplumsal yapı Aile-toplum ilişkileri	Dünya görüşü (kültürel değer ve normlar) Yaşam biçimi ve davranışlar Çevre/mezan kullanım normları Konutun kullanım anlamı

Şekil 3: Rapoport ve Altman'a dayalı olarak geliştirilen konut biçiminin belirleyicileri (Gür, 2000).

Elde edilen veriler Konut tasarımında yer'e özgü tasarımlar için bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu veriler ışığında konut tasarımında yer'e özgü verilerin oluşturulmasında doğal, sosyal ve kültürel gibi yerel verilerin yanı sıra teknoloji ve zaman kavramlarının etkisiyle değişen şartlara uygun tasarımları oluşturmak için mekan organizasyonu, değişen teknolojiyle oluşturulan yapı teknikleri, cephe farklılıkları, insan-çevre-yapı ölçek ilişkisi ve çevre-malzeme ilişkisi gibi unsurlara da yer verilmiştir. Ayvacık ilçesinde seçilen yeni konutlar doğal ve sosyokültürel veriler ve bu verilerin alt başlıkları üzerinden incelenecektir. Bu verilere göre; konutların yerleşme yeri, birbirine göre konumlanışı, topoğrafyası, manzarası, eğimi, bina formunu etkileyen iklim, bitki örtüsü, rüzgar, sıcaklık unsurları doğal verileri oluşturmaktadır. Toplumun temel yapı birimi olan aile, toplumsal ilişkileri ve yaşam biçimini şekillendiren gelenekler ve kurallar, dini inanışlar, çevresel imgeler, toplumun sahip olduğu ekonomik düzey, deneyim sonucu ve kültürün etkisiyle ortaya çıkan ve yer, zaman bağlamında şekillenip tasarıma yansıyan mekan organizasyonu, yapı teknikleri, cephe, ölçek, malzeme unsurlarını içeren mimari dil verileri sosyokültürel verileri oluşturmaktadır.

Tablo 1: Elde edilen verilerle yer'e özgü konut tasarımını şekillendiren veriler

YER'E ÖZGÜ VERİLER				
DOĞAL VERİLER		SOSYO-KÜLTÜREL VERİLER		
TOPOĞRAFYA	İKLİM	ÇEVRESEL İMGE	TOPLUM-AİLE YAPISI	MİMAR DİL
- Eğim - Manzara - Yeşil Doku	- Sıcaklık - Rüzgar - Nem ve Yağış	-Din -Mahremiyet -Gelenek	-Aile düzeni -Sosyal ilişkiler	-Mekansal Organizasyon -Yapım Teknikleri -Cephe Düzeni -Malzeme -Ölçek

3. Konut Tasarımını Şekillendiren Yer'e Özgü Veriler

3.1. Doğal Veriler

Konut tasarımında etkili olan doğal veriler;

- Topoğrafya (eğim, manzara ve yeşil doku)
- İklim (sıcaklık, rüzgar, nem ve yağış)

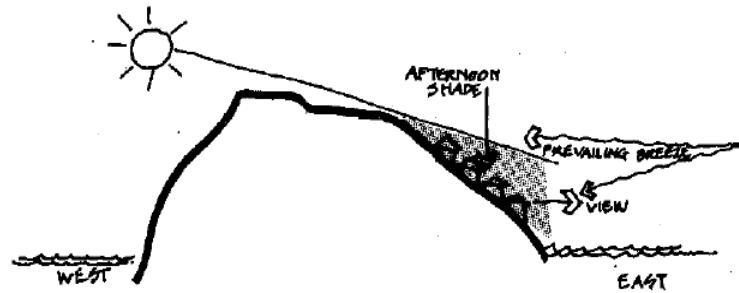
3.1.1. Topoğrafya

Yerin topoğrafik özellikleri mimari tasarımları yönlendiren ilk unsurlardan biridir. Tasarımların arazi ile kurduğu ilişki sonucunda sıcaklık, rüzgar, güneşlenme süresi, manzara gibi unsurlar yapıya ekolojik açıdan uyum sağlayabilmektedir. İklim verilerinin değişmesi, rüzgar yönünün ve şiddetinin değişmesi gibi faktörler topoğrafik özelliklere

bağlıdır. Güneşlenme süresi ve yeşil dokunun oluşturduğu gölgeleme süreleri yapının topoğrafyaya yerleşmesi sonucu belirlenmektedir. Özkan topoğrafyayla en iyi ilişki kuran yerleşim olarak mardin'i örnek vermektedir. Mardin'in yerleşiminin yamaca ve güneye dönük olması sonucunda elde ettiği enerji düz bir araziye kurulan yerleşimden %50 daha fazladır. Mardin, eğim, rüzgar, manzara gibi unsurlar dikkate alınarak yamaca konumlandırılmıştır (Özkan, 1979).

Eğim

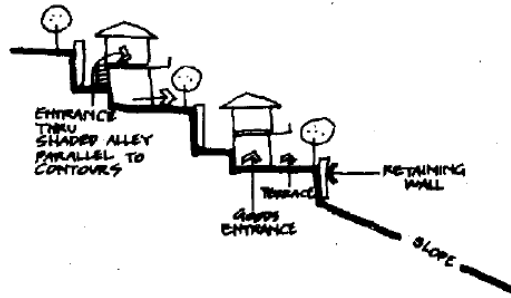
Eğim, yapıya gelen güneş açısını ve rüzgar yönünü etkilemektedir. Eğime bakan konutlar, yükseklik olarak birbirlerini etkilemeden eşit derece güneş ışığından faydalanırlar. Güney cephesine dönük olan konutlar, özellikle kış mevsiminde soğuk rüzgar akımından kurtulurken, güneş ışığını da konut içerisine alabilmektedir. Düz arazilerde bulunan yapılar birbirlerinin üzerine gölge düşürmekte ve hava akımına engel olmaktadır. Bu nedenden dolayı rüzgar ve güneş ışığından maksimum verim almak zorlaşmaktadır.

Şekil 4: Eğimin topoğrafya üzerindeki etkisi (Özkan, 1979).

Manzara

Manzara, tarihsel süreçten günümüze kadar insanların yapı tasarımlarında öncelikli gördüğü bir veridir. Manzaraya dönük şekilde konumlanmış konutlar, deniz, doğal peyzaj, şehir, göl gibi manzaralardan yararlandığı gibi güneş ışığı ve rüzgar kontrolünü de sağlamaktadır.

Şekil 5: Manzaraya doğru konut yerleşimi (Özkan, 1979).

Yeşil doku

Yeşil doku, topoğrafyaya yerleşen yapı üzerinde rüzgâr ve hava akımlarına yön vererek iklimi dengeleme, nem oranı ve sıcaklığı ayarlama, rüzgâr korunumu sağlama, gölgelik-serin alanlar yaratma, ses yalıtımı sağlama gibi faydalarda bulunmaktadır. Yeşil doku, hayvan ve bitki türlerinin korunmasını sağladığı gibi, hoş koku yayması, oksijen seviyesinin artırması, doğal peyzaj sağlamasıyla yapı tasarımları insanlar için sağlıklı hale getirmektedir (Ovalı, 2009).

3.1.2. İklim

İklim, konut tasarımında mekan organizasyonu, form, malzeme, cephe düzeni, çatı ve duvar gibi mimari elemanları etkilemektedir. Sıcaklıklar ekvator'dan kutuplara doğru azalmaktadır ve bu şekilde farklı iklim tipleri oluşmaktadır. Türkiye iklim tipleri soğuk iklim tipi, ılıman iklim tipi, sıcak-kurak iklim tipi ve sıcak-nemli iklim tipi olmak üzere dört farklı

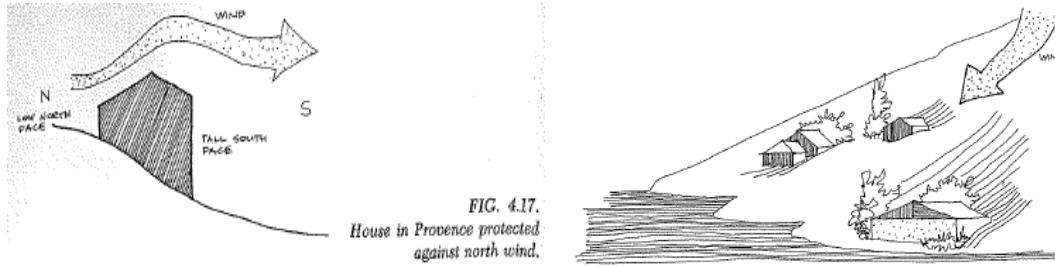
şekildedir. İklim tipleri farklılaştıkça bölgelere göre konut tasarımları da farklılaşmaktadır. Soğuk iklim bölgelerinde ısıyı korumak amacıyla kompakt formlar tercih edilirken, ılımlı bölgelerde ince geometrik formlar tercih edilmektedir. Sıcak-kuru iklim tiplerinde ise fazla ısıya maruz kalmamak amacıyla avlulu plan tipleri tercih edilmektedir (Karagülle, 2009). İklim, cephe düzeni, pencere büyüklüğü, çatı formu, duvar kalınlığı ve malzeme gibi faktörlerde etkili olmaktadır. Örneğin, soğuk iklim tiplerinde pencereler küçük, duvarlar ısıyı içerde tutmak amacıyla kalın tercih edilirken, ılıman iklim tiplerinde pencereler büyük ve duvarlar ısı kazanımını azaltmak amacıyla ince tercih edilmektedir.

Sıcaklık

Hava sıcaklığı, yapının konumlanışına, topoğrafik oluşumlara, yerden yüksekliğine ve bulunduğu iklim bölgesine göre değişkenlik göstermektedir. Güney cephesi soğuk iklim bölgelerinde sıcaklığın içeri alınmasına yardımcı olurken, kuzey cephesi de sıcak iklim bölgelerinde yapıların aşırı sıcaklıklardan korunmasına yardımcı olmaktadır. Konut tasarımlarında sıcaklığa göre konumlanış sayesinde enerji tasarrufu sağlanarak ekolojik yaklaşımlar oluşturulmaktadır.

Rüzgar

Rüzgar, yüksek basınçtan alçak basınca doğru yer değiştiren hava akımıdır. Basınç farkları büyüdükçe hava akımı da büyümektedir. Topoğrafyaya, yüksekliği ve sıcaklığa göre değişkenlik gösteren rüzgar, konut tasarımında önemli rol oynamaktadır. Soğuk ve sıcak iklim tiplerine göre ısıtıcı ve soğutucu rüzgarlardan yararlanılmaktadır. Soğuk iklimlerde soğuk rüzgar akımını içeriye almamak amacıyla birbirine yakın konut yerleşimleri oluşturulurken, sıcak ve ılımlı bölgelerde rüzgarın serinletici etkisinden yararlanmak amacıyla seyrek ve birbirine uzak konut yerleşimleri tercih edilmektedir.

Şekil 5: Rüzgara karşı konut yerleşimi (Rapoport, 1969).

Nem ve Yağış

Nem ve yağış konut tasarımlarında çatı ve mimari eleman seçiminde etkili olmaktadır. Nem ve yağış oranı yüksek olan yerlerde eğimli, kırma çatı tercih edilirken, sıcak bölgelerde teras çatı tercih edilmektedir. Yoğuşmayı önlemek amacıyla malzeme seçimi tasarımda önemli rol oynamaktadır.

3.2. Sosyokültürel Veriler

Konut tasarımında etkili olan sosyokültürel veriler;

- Çevresel imge
- Toplum ve aile yapısı (Din, Mahremiyet, Gelenek)
- Mimari dil (Mekan organizasyonu, yapım teknikleri, cephe düzeni, malzeme, ölçek)

Rapoport, geniş kapsamlı olarak ele aldığı kültürü bileşenlerine ayırmaktadır. Kültür, dünya görüşü, inanışlar, değerler, çevresel imgeler, yaşam tarzları gibi eylemlerin soyuttan somut anlamda doğru oluşturduğu insan ve davranış ilişkisidir. Rapoport, yer'e özgü konut tasarımını etkileyen kültür bileşenlerini değer, imge, dini inanç, aile yapısı, toplum yapısı ve yaşam şekli olarak açıklamıştır (Rapoport, 1969).

3.2.1. Çevresel İmge

İnsanların yaşam şekilleri, değerleri, görüşleri konut tasarımında etkilidir. Çevre unsurlarının basite indirildiği imgeler, anlamsal dünya ile gerçek dünya arasında ilişki kurmaktadır. Yer'e özgü tasarımların olduğu yerlerde değerlerin çevreye ve mimari tasarımlara yansıdığı görülmektedir (Rapoport, 1977). Çevresel imgelere sahip olan yerler, okunabilir çevreler olup insanları yönlendirebilen çevrelerdir. Bu çevrelere bakıldığında toplumun kültürel özellikleri ve anlamsal değerleri yapılarından okunabilmektedir.

Din

Günümüzde din unsurunun etkisi konut tasarımlarında etkisini yitirmektedir. Yerel unsurlar dikkate alınarak yapılan eski konutlara bakıldığında ise islam dininin getirdiği şartlara uygun olarak konutlarda haremlik, selamlık gibi ayrı mekanların oluşturulduğu ve temizliğe dikkat edilip ayakkabıların dışarıda bırakıldığı bir alan tasarımı olduğu görülmektedir.

Mahremiyet

Mahremiyet konut tasarımında psikolojik ve fiziksel boyutlarıyla düşünülmektedir. Görsel ve psikolojik olarak dış çevre ve konut içi etkileşiminin sınırlı ve güvenli olması gerekmektedir. Konut içerisindeki konuşmaların ve sesleri çevreye yayılmaması ve işitsel mahremiyetin korunması gerekmektedir.

Gelenek

Gelenek; geçmişten günümüze uzanan ve hala geçerli olan alışkanlıklardır. Yazılı olmayan ve toplumlara göre değişen gelenekler, aile ve toplum yapısını etkilediği için yer'e özgü konut tasarımlarına anlamsal değerler olarak yansımaktadır.

3.2.2. Toplum ve Aile Yapısı

Aile; insan türünün devamını sağlayan, toplumsal ilişkilerin yapı taşı olan, toplumun oluşturduğu maddi ve manevi değerleri kuşaktan kuşağa aktaran bir birimdir. İnsanların en öncelikli yeri olan konutlar aileler ve toplumlar sayesinde şekillenmektedir. Aile ve toplum içinde kişilerin ilişkileri, saygıya önem verme, konukseverlik gibi değerler konutların mekânsal organizasyonunun şekillenmesinde etkili olmaktadır (Karagülle, 2009). Günümüze kıyasla eski konut tasarımları akrabalık ilişkilerinin kuvvetli olmasından kaynaklı olarak yarı özel şekilde tasarlanmıştır. Ortak bahçe kullanan konutlar, avlulu yapılar ve daha iç içe bir yaşam söz konusudur. Günümüzde zayıflayan akrabalık ilişkileri sonucunda konutlar daha özel yerlere dönüşmüştür. Ayrışma, izolasyon ve bağımsız mekanlar ortaya çıkmıştır.

3.2.3. Mimari Dil

İnsanların yaşam şekline kattığı anlamlarla ve yerin sahip olduğu fiziksel etmenler sonucu oluşan, zaman ve teknoloji değişimiyle kendini yenileyen yer'e özgü oluşan tasarım diline mimari dil denir. Mekan organizasyonu, yapım teknikleri, cephe düzeni, malzeme ve insan, çevre, yapı ölçek ilişkisi değişkenlik gösteren ve kullanıcıya, teknolojiye ve tasarımcıya göre farklılaşan verilerdir. Yer'e özgü konut tasarımını belirli bir tip yada sınıflandırma içerisinde düşünmek bilimsellikten uzak kabul edilmektedir (Turgut, 1990).

Mekansal Organizasyon

Mekan organizasyonunun belirlenmesinde kültürel etkenler, işlev, kullanıcı istekleri ve gereksinimleri ön plandadır. Tasarımın yapılacağı yerin sıcaklığı, güneşe yönelimi, rüzgar gibi fiziki unsurlar, yaşam alanlarının güneye yerleştirilmesi, yatak odalarının doğuya göre konumlanması, aynı ısı düzeylere sahip mekanların üst üste yerleştirilmesi şeklinde mekânsal organizasyonlara yansımaktadır.

Yapım Teknikleri

Yapım teknikleri, iklim, yeşil doku, topoğrafya, sosyal yapı ve deneyim gibi faktörlerden etkilenecek yapılmış, gelişmiş ve süreç içerisinde teknoloji ile beraber farklılaşmıştır. Konutun yapılacağı yere göre malzeme değiştiği gibi yapım teknikleri de değişmektedir. Örneğin, Sakarya yöresi ılıman ve yağışlı iklime sahip olduğundan genellikle ahşap yağma

teknîği, yığma taş tekniği ve ahşap çatkı tekniği uygulanmaktadır (Davulcu, 2009). Üretim biçimleri, ekonomi, teknoloji gibi unsurlardan dolayı yapım teknikleri değişkenlik göstermektedir.

Cephe Düzeni

Cephe düzeni, iklim, güneş ışığı, yükseklik gibi fiziksel unsurlara göre ve kullanıcı isteklerine, bulunduğu çevrenin kültürüne, teknolojik gelişmelere göre şekillenmektedir. Pencere büyüklükleri, duvar kalınlıkları ve cephe rengi gibi özellikler enerji tasarrufu sağlamak amacıyla konutun bulunduğu yerin iklimine bağlı olarak değişmektedir.

Malzeme Kullanımı

Konut tasarımında malzeme kullanımı, yer'e özgü olması durumunda dönüştürülebilir, kolay temin edilebilir, ekonomiki iklim koşullarına karşı dayanıklı ve esnek özelliklere sahip olmaktadır. Taş, ahşap, kerpiç gibi malzemeler geçmişten günümüze süregelenleriyle birlikte üretim şekilleri ve yapım teknikleri değişse de konutlarda kullanılması yer'e özgü anlayışı desteklemektedir. Malzemeler, iklim tiplerine göre doku, boyut, renk gibi özelliklerde farklılık göstermektedir. Soğuk iklime sahip yerlerde ısı depolama kapasitesi ve yutuculuk kapasitesi yüksek olan opak malzemeler kullanılırken, sıcak ve nemli iklimlerde ise ısı depolama kapasitesi düşük veya olmayan malzemeler kullanılmaktadır (Ovalı, 2009).

Ölçek

İnsan, yapı ve çevre ölçek ilişkisi günümüzde kentsel yerleşimlerde önem kazanmaktadır. Yapıların birbirlerine göre konumlarının, mesafelerin, yüksekliklerinin belirlenmesinde ve güneş ışığından faydalanılması, hava akımının sağlanması gibi unsurlar ölçek ilişkisi ile sağlanmaktadır. Çevre silüeti ve yapının yer'e uygun olması yapı ölçek ilişkisi ile mümkündür.

4. Çanakkale Ayvacık İlçesinin Yer'e Özgü Verileri

Şekil 6: Çanakkale ilinin ilçesi olan Ayvacık'ın Konumu ((Kocabıçak, Pilehvarian, 2017)

Ayvacık, Batı Anadolu Bölgesinde bulunan Çanakkale ilinin ilçesidir. İlçenin topoğrafyası dağlık ve tepeliktir. Ayvacık ilçesinde bulunan köylerin denizden yükseklikleri ortalama 250 metre civarındadır. Bu yükseklikte zeytin dokusu yerini yavaş yavaş orman ve meralara bırakmaktadır. Bu nedenle yörenin topoğrafyası hem zeytincilik hem de hayvancılıkla uğraşan yöre halkı için avantajlıdır (Abay, Şimşek, 2008). Topoğrafyadaki eğim, yapıların manzaraya dönük yerleştirilmesini sağlamıştır. Engebeli araziye yerleştirilen konutlarda rüzgar ve güneş ışığı kontrolü sağlanabilmektedir. Ayvacık ilçesinin arazileri çoğunlukla taş ve kayalıktır. Granit, kireç taşı ve çeşitli volkanik taşları da bölgede bulunmaktadır. Bu nedenle çevresinde yapı tasarımların ana malzemesi olan taş ocakları bulunmaktadır. Sıcak ve nemli iklim tipine sahip olan Ayvacık 'da yağmurlu gün sayısı azdır

ve kar yağışı nadiren olmaktadır . Yıllık sıcaklık ortalamasının 17 derece olması, geçim kaynaklarının tarım, hayvancılık ve son zamanlarda turizmin de gelişmesi sebebiyle yöredeki konutlarda açık ve yarı açık alan kullanımı fazladır.

1514 Çaldıran Savaşından sonra kurulduğu bilinen Ayvacık bölgesinin özellikle sahile yakın kesimleri tarih boyunca birçok kültüre ev sahipliği yapmıştır. Doğu kültürleriyle batı kültürleri arasında tarih öncesi dönemlerden günümüze kadar her zaman bir köprü görevini üstlenmiştir. Farklı kültürlerle kendine özgü özellikleri de katarak o yere ait kültürün oluştuğu görülmektedir (Özdemir, 2008). Yörenin kültürü, coğrafi özellikleri, geçim kaynakları ve sosyal ilişkileri konut tasarımlarına yansımaktadır. Yer'e özgü olarak tasarlanan konutlara bakıldığında kare, dikdörtgen planlı ve avlulu ya da avlusuz yapılar görülmektedir. Konutların içten dışa doğru oluştuğu görülmektedir. Köşeli plan tipleri sayesinde yapılar aile nüfusunun büyüklüğüne göre eklemlenebilmektedir, (Bektaş, 1996). Konutların en genel özelliği jeopolitik konum sebebiyle taşın kullanılmasıdır. Kullanılan diğer yapı malzemeleri ise kerpiç ve ahşaptır. Taş duvarlarda en sık kullanılan teknik, basit kuru duvar tekniğidir. Kullanılan taşlar; mermer, kireçtaşı ve şisttir (Kocabıçak, Pilehvarian, 2017). Taşlar topoğrafyanın özelliğinden dolayı genellikle bej ve kiremit rengidir. Çatı yapı sistemi düz çatı ve beşik çatıdır.

Ayvacık'a Özgü Geleneksel Konut

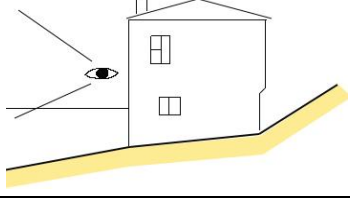
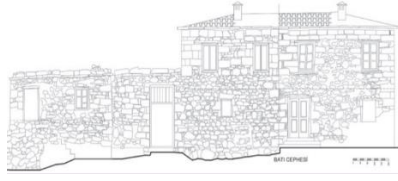
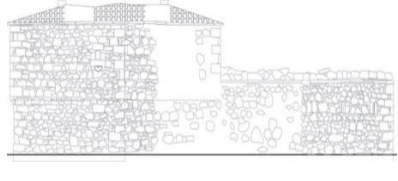
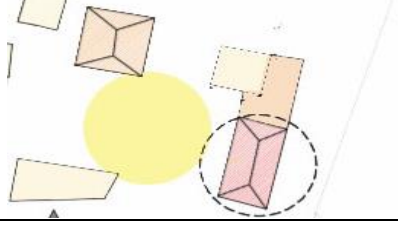
Şekil 7 : Konutun dış görünümü ve batı cephesi (Kocabıçak, Pilehvarian, 2017).

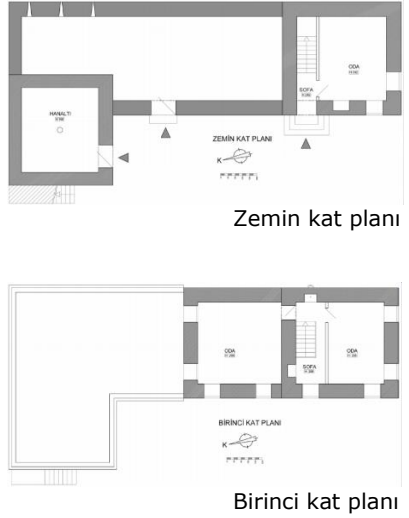
Cahit Yılmaz'a ait ev, evin bulunduğu parselden yüksek taş duvarlarla ayrılmıştır. Parsele yakın yerleştirilen evi bir duvarı aynı zamanda bahçe duvarı olmaktadır. Aynı parsel içerisinde daha önceden yapılan ahırla bitişik bir konut daha bulunmaktadır. Konutun kapısı parselin giriş kapısına bakmaktadır. Konutun kapısı taş ve ahşap malzemelerden oluşmaktadır. Konutun plan tipi bölgede yaygın olarak kullanılan kare ve dikdörtgenlerden oluşan esnek plan tipidir. Orjinalinde yan sofalı olarak inşa edilen konuta ihtiyaçtan dolayı iki konut arasında yer alan ahır yapısının üstüne ek bir oda dahil edilmiştir. Ahır yapısı ile konut duvar aracılığıyla ayrılırken, üst kata eklenen odaya katlar arası ulaşımı sağlayan bir merdivenle ulaşılmaktadır. Birinci katta orijinal planda olan ve sonradan eklenen oda dahil olmak üzere iki oda bulunmaktadır. Üst kattaki odalar alt kattaki odanın ısısıyla ısınmaktadır (Kocabıçak, Pilehvarian, 2017). Duvarlarda yapının köşelerinde ve açıklıklarında bulunan, dayanıklılığı artırıcı büyük boyutta kesme taş kullanılırken, iç kısımlardaki taşlar dış yüzeyi işlenmiş karışık derzli kaba yonu olarak yerleştirilmiştir. Yapı içi bölücüler bağdadi duvar tekniği ile yapılmıştır. Dış duvarlar sıvanmamış, iç kısımdaki duvarlar kerpiçle sıvanmıştır. Dış duvarlar 75-80 cm iken iç duvar 15 cm civarındadır (Altinkaya, Eren, 2011). Dış duvarların rengi üst kısımlarında seyrek şekilde yerleştirilmiş kırmızı kiremitlerle süslemeler yapılmıştır. Taşları bir arada tutmak için ot ve topraktan

oluşan harç kullanılmıştır. Orjinalinde düz çatı olarak inşa edilen konutun çatısı kullanıcı isteğiyle kırma çatıya çevrilmiştir (Kocabıçak, Pilehvarian, 2017). Konutun kapı ve pencere doğramalarında, lento ve hatıl yapımında, tavan ve çatı konstrüksiyonunda , merdivende, iç mekan kapıları ve bağdadi duvar yapımında ahşap kullanılmıştır. Ahşap elemanlar, 2-3 cm kalınlığında, 15-20 cm genişliğindedir. Konut mimarisini şekillendiren pencere ve kapıların ölçüleri modüler olarak gerçekleştirilmiştir. İncelenen yapının pencerelerin boyutlarının 70-100cm arasında değiştiği tespit edilmiştir (Altinkaya, Eren, 2011).

Yer'e özgü veriler, Ayvacık ilçesinin sahip olduğu fiziksel, kültürel, sosyal etmenler üzerinden ve Cahit Yılmaz'a ait geleneksel konutta kullanım biçimine göre aşağıdaki tabloda değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler ışığında, eski dokuda yeni dokunun oluşumunu incelemek üzere ve gelecek konut tasarımlarına yön vermek amacıyla 2000 yılı sonrası yapılan SM Evi, Çoker Evi ve Kenter Evi bu veriler üzerinden karşılaştırılıp değerlendirilecektir.

Tablo 2: Yer'e özgü verilerin geleneksel Ayvacık konutu üzerinden değerlendirilmesi

YER'E ÖZGÜ VERİ KULLANIMININ DEĞERLENDİRİLMESİ			
DOĞAL VERİLER	TOPOĞRAFYA -Eğim -Manzara -Yeşil Doku	Engelibeli arazi yapısına uygun olarak konut sırtını eğime vermektedir. Konutun girişi ve yaşam alanının pencereleri manzaraya bakmaktadır.	
	İKLİM -Sıcaklık -Rüzgar -Nem ve Yağış	Sıcak ve nemli iklim tipine uygun olarak orijinal projede düz çatı yapılmıştır, daha sonra kırma çatıya çevrilmiştir. Güneş ışığını konut içine kontrollü bir şekilde alınmaktadır. Kuzeydoğu hakim rüzgar yönünde sağır cephe bulunmaktadır.	 Cephesi Batı
SOSYAL VE KÜLTÜREL VERİLER	ÇEVRESEL İMGE -Din -Mahremiyet -Gelenek	Konutun pencereleri girişin bulunduğu parselde bakmaktadır. Mahremiyet ve güvenlik açısından dış parselde bakan cephelerde pencere bulunmamaktadır. Pencere boyutları küçük tutulmuştur.	 Cephesi Doğu
	TOPLUM VE AİLE YAPISI	Aynı parselde başka konutların bulunmasıyla komşuluk ilişkilerin geliştiği ve iklim, sosyal ilişkiler, geçim kaynağı gibi sebeplerden ötürü ortak avlu kullanımı görülmektedir.	

	MİMAR DİL -Mekan Organizasyon -Yapım Teknikleri -Cephe Düzeni -Malzeme -Ölçek	Yaşam alanı ve giriş avluya bakmaktadır ve böylece iç ve dış mekan arasında bağlantı güçlendirilmiştir. Yere özgü olan, ekonomik, ekolojik ve kolay ulaşılan taş malzeme ve yere özgü ahşap dikme yapım tekniği uygulanmıştır. Sıcak iklimde bulunan konutta taş kullanılmasıyla yazları serin kışları ise sıcak olmaktadır. Mahremiyet ve taş malzemesinin işçiliğinin zor olmasından dolayı cephede pencereler küçük tutulmuştur. Yere özgü olan ahşap doğramalar ve süslemeler kullanılmıştır. Konutun çatı yüksekliği ve ölçeği çevredeki konutlarla aynı seviyede tutulmuştur.	 Zemin kat planı Birinci kat planı
--	--	--	--

5. Yer'e Özgü Verilerin Değerlendirilmesi

5.1. SM Evi

Proje Künyesi

Proje Yeri: Ayvacık, Büyükhüsün, Çanakkale

Proje Tarihi: 2004

İnşaat Alanı: 1200 m²

Proje Alanı: 400 m

Mimar: Han Tümertekin

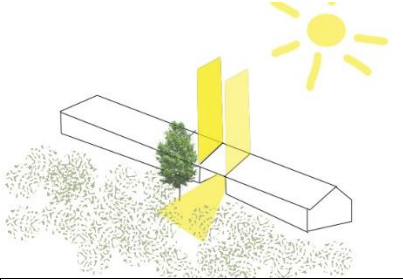
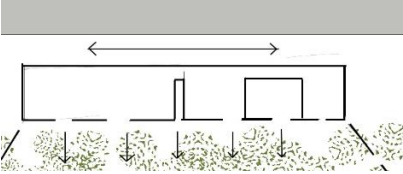
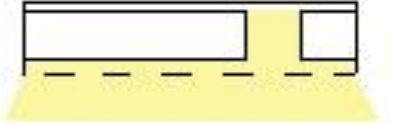
Şekil 7: SM evinin manzaraya karşı konumlanması ve cephe malzemesi (Arkitera, 2017).

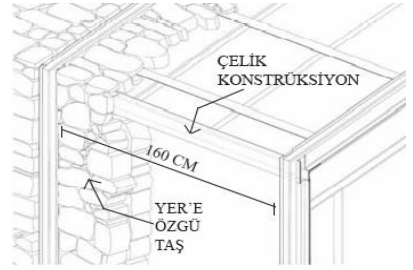
Proje Açıklaması

SM evi Çanakkale Ayvacık'ın Büyükhüsün köyünde bulunan dört kişilik aile evidir. Ailenin kalabalık çevresi ile birlikte kullanmayı planladığı ev, köyün sınırında, topoğrafya ile örtüştüğü noktada yer almaktadır. Arsanın kuzeyinde köy yolu, güneyinde ise keskin yamaç ve manzara bulunmaktadır. Yapı yerin topoğrafyasına uygun tasarlanmıştır. Konut, kademeli olarak yükselen topoğrafyaya sırtını dayamaktadır. Güney kısmında bulunan manzaranın kapatılmaması amacıyla topoğrafyadaki eğimin etkili bir şekilde kullanıldığı görülmektedir.. Kuzey sınırından itibaren yapı "açık ev", "örtülü ev" ve tekrar "açık ev" olarak kademelenmektedir. Mekanlar bu ön ve arka arasındaki geçirgenliği sağlayacak şekilde yan yana sıralanmıştır. Odalar önündeki ve arkasındaki "açık ev"ler arasındaki birer duraksama noktalarıdır. SM Evi'nin misafir bölümü ile ev sahiplerinin yaşadığı bölümü birbirinden ayıran yarı-açık bölüm 'Avlu Odası' olarak adlandırılmıştır. Avlu odasının çatısında ızgara sistemin arasını dolduran tas malzeme zeminde ışık gölge etkisi oluşturur. Yapı planı, dikdörtgen bir plan semasına sahiptir. Dikdörtgenin planın uzun kenarı yönünde

iç ile dış arasında kurgulanan duvarlar çoğu kez şeffaf ve açılabilen özellikleri ile geçirgen mekanlardır. Yapının yapım tekniği günümüz malzemelerinden olan betonarme ve çelik konstrüksiyonlardan oluşmaktadır. Yapının ana taşıyıcılarını, dikdörtgenin kısa yönünde, kuzey-güney yönünde kurgulanmış betonarme perde duvarlar oluşturur. Yapının kabuğunu ise, 160 cm' de bir tekrarlanan çelik konstrüksiyon biçimlendirmektedir ve bu konstrüksiyonun arasını masif tas duvarlar doldurur. Yapının kuzey sınırını oluşturan bu taş duvar zeminden başlayarak yapının çatısına doğru kıvrılır ve çatıda da devam ederek evin üstünü örterek sonlanmaktadır (Arkitera, 2017).

Tablo 3: Yer'e özgü verilerin SM Evi üzerinden değerlendirilmesi

YER'E ÖZGÜ VERİ KULLANIMININ DEĞERLENDİRİLMESİ			
DOĞAL VERİLER	TOPOĞRAFYA -Eğim -Manzara -Yeşil Doku	Konut eğim kullanılarak araziye oturtulmuştur. Konutun çatısı yol tarafında zemin görevi görmekte ve diğer konutların manzarasını engellememektedir. Cam cepheler manzaraya dönük konumlanmıştır. Arazide ki mevcut ağaçlar kesilmemiş, tasarıma avlu oluşumunda yön vermiştir.	
	İKLİM -Sıcaklık -Rüzgar -Nem ve Yağış	Avlu üstünün yarı geçirgen malzemeyle örtülmesi ve konutun şeffaf cephesinin güneye dönmesiyle güneş ışığı yapının içerisine alınmıştır. Konutun sağır duvarları Kuzeydoğudan gelen rüzgara karşı konumlanmıştır. Geleneksel dokuya uygun olarak kırma çatı kullanılmıştır.	
SOSYAL VE KÜLTÜREL VERİLER	ÇEVRESEL İMGE -Din -Mahremiyet -Gelenek	Konutun sağır duvarlarının köy yoluna bakması ve şeffaf cephelerin boş alana bakması mahremiyeti simgelemektedir.	
	TOPLUM VE AİLE YAPISI	Dört kişilik aile için yapılan konutta misafirleri ağırlamak amacıyla avlu düşünülmüş ve yaşam alanı dışarıyla bağlantılı olarak çözülmüştür.	

	MİMAR DİL -Mekan - Organizasyon -Yapım - Teknikleri -Cephe Düzeni -Malzeme -Ölçek	Konutun planı geleneksel Ayvacık evlerinde olduğu gibi dikdörtgen bir biçimde çözülmüş ve yaşam alanı konutun merkezinde yer almıştır. Konut cephesi yöreye özgü taşlardan oluşturulmuştur. Yapının iskeletini 160 cm de bir tekrar eden çelik konstrüksiyonlar oluşturmaktadır. Masif taşlar ahşap dikmeler yerine çeliklerin arasına yerleştirilmiştir. Pencereler eski konutlara oranla büyüktür. İç ve dış mekan iletişimi güçlüdür. Yapının yüksekliği çevredeki konutlara uysa da plan bazında ölçeği diğer konutlara göre büyüktür. Konut modern yapım teknikleriyle oluşturulmuştur.	
--	--	---	---

5.2. Çoker Evi

Proje Yeri: Ayvacık, Söğütlü, Çanakkale

Proje Tarihi: 2016

İnşaat Alanı: 367 m²

Proje Alanı: 240 m²

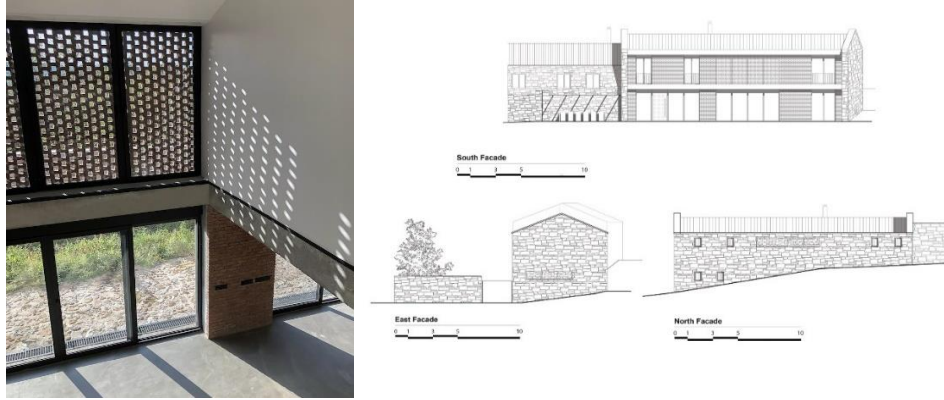
Mimar: Per Se Mimarlık

Şekil 9: Çoker evinin dış görünümü ve bahçe alanı (Dostoğlu, 2020).

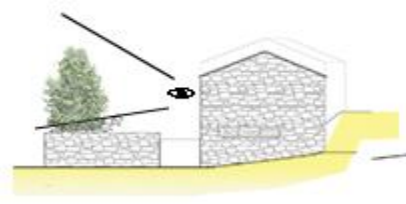
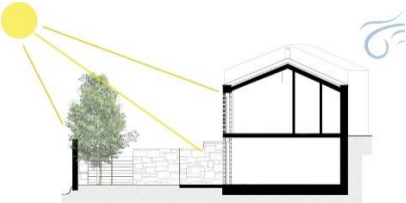
Çoker Evi, Çanakkale Ayvacık'a bağlı Söğütlü Köyü'nde inşa edilmiştir. Yazlık ve kışlık kullanılmak üzere bir aile için tasarlanmıştır. Köyün genelinde konut tipleri, iki katlı, taş cepheli, tahrip olan taş cephelerin yeni malzeme olan tuğlalarla doldurulduğu, ahşap dikmeler ve doğramalar, demir parmaklıklar ve yerinde dökme mozaik yer döşemesinden oluşmaktadır. Kullanıcıları istekleri göz önünde tutularak köyün genel vernaküler yapısına uygun tasarlanmıştır. Konutunu sınırları yüksek taş duvarlarla oluşturulmuştur. Konutu kamufle eden taş duvarlar, arazide önceden bulunan yıkık yapının taşlarından oluşturulmuştur. Konutun daha alçak gözükmesi için taş duvarların köşelerinden ipler çekilerek yatay hatlar oluşturulmuştur. Köydeki eski ve yeni harmanlayan taş ve tuğla karışımına atıfta bulunmak amacıyla taş duvarlarda yer yer tuğla kullanılmıştır. Dışarıdan bakıldığında köyle bütünleşen konutun iç cephesinde ise beton, metal, cam, tuğla gibi modern ve yeni malzemeler kullanılmıştır. Yola bakan duvarlar geçirimsizken, taş duvarların arkasındaki bahçeye bakan cepheler geçirimli tasarlanmıştır. Dış duvarların düzensiz dokusu ve yataylığına karşılık iç cephede düzenli malzeme geçişi ve yüksek pencerelerle düşeylik sağlanmıştır. Dörtgen plan tipine sahip olan konutta yaşam alanı ve hobi odası alt katta, üç adet yatak odası da üst katta bulunmaktadır. Yaşam alanının yüksekliği iki kat yüksekliğindedir. Güneye bakan cam cepheler ve üst kattaki geçirimli

tuğlalar sayesinde gün ışığı içeri alınmaktadır. Güneş ışığının kontrollü içeri alınması amacıyla üst kattaki cephede yarı geçirgenlik hakimdir. Demir parmaklıklar merdivenlerde ve üst katın pencerelerinde kullanılmıştır. Duvar ve döşemelerde brüt beton kullanılmıştır (Dostoğlu, 2020).

Şekil 10: Çoker evinin manzaraya bakan iç cephesi ve görünüşleri (Dostoğlu, 2020).

Tablo 4: Yer'e özgü verilerin Çoker Evi üzerinden değerlendirilmesi

YER'E ÖZGÜ VERİ KULLANIMININ DEĞERLENDİRİLMESİ			
DOĞAL VERİLER	TOPOĞRAFYA -Eğim -Manzara -Yeşil Doku	Konut eğiminden faydalanarak araziye yerleştirilmiştir. 2 katlı olan yapı eğim yardımıyla tek kat gibi gözükerek diğer yapılarla aynı seviyeye getirilmiştir. Yeşil doku korunarak bahçe içine alınmıştır. Geçirgen cephesinin önündeki bahçe duvarları kısa tutularak manzaradan faydalanılmıştır.	
	İKLİM -Sıcaklık -Rüzgar -Nem ve Yağış	Konut gün ışığını içeri almak amacıyla güneye dönüktür. Bahçe duvarları ve birinci kattaki yarı geçirgen tuğlalar sayesinde güneş ışığı konuta kontrollü bir şekilde girmektedir. Yere ait olan konutlarla uyum sağlamak ve yağışlardan korunmak amacıyla kırma çatı uygulanmıştır.	
	ÇEVRESEL İMGE -Din -Mahremiyet -Gelenek	Kullanıcıların isteği üzerine bahçe duvarları mahremiyeti korumak için yüksek yapılmış, yola bakan konut cephesi de sağır duvarlardan oluşmaktadır.	
	TOPLUM VE AİLE YAPISI	Konut kullanıcıları arkadaş ve akrabalarını ağırlamak amacıyla büyük bir yaşam alanı ve ekstra oda talep etmiştir. Bahçede geniş grupları ağırlamak amacıyla çardak kurulmuştur.	

SOSYAL VE KÜLTÜREL VERİLER	MİMAR DİL -Mekan Organizasyon -Yapım Teknikleri -Cephe Düzeni -Malzeme -Ölçek	Konut, geleneksel konutlardaki gibi dikdörtgen planla çözülmüştür. Sofa mantığıyla eve yaşam alanından girilmekte ve merdiven de bu alanda bulunmaktadır. Geleneksel evlerden farklı olarak yaşam alanında galeri boşluğu oluşturularak yükseklik fazla tutulmuştur. Cepheye yer'e özgü taşlar kullanılması ekonomik ve sürdürülebilirlik sağlamıştır. Taş ve demir parmaklıklar eskiye gönderme yaparken, beton, metal, cam , tuğla malzemeler ve yeni yapım teknikleriyle konuta çağdaş yorum getirmiştir. İç cephede düşeylik ve düzen hakimdir. Pencereler yöredeki konutlara kıyasla geniş ve uzundur. Taş duvarlar sayesinde konutun yüksekliği kamufle edilmiştir.	Malzeme Kullanımı Ölçek İlişkisi
-----------------------------------	---	---	---

5.3. Kenter Evi

Proje Yeri: Ayvacık, Söğütlü, Çanakkale

Proje Tarihi: 2018

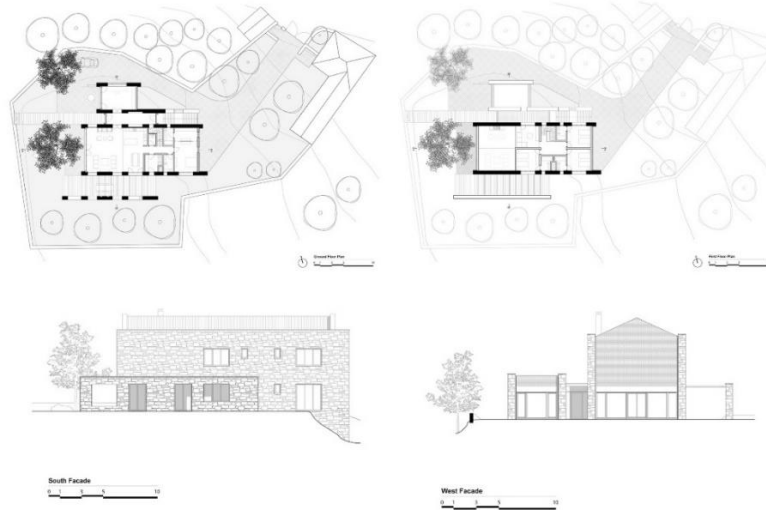
İnşaat Alanı: 450 m²

Mimar: Per Se Mimarlık

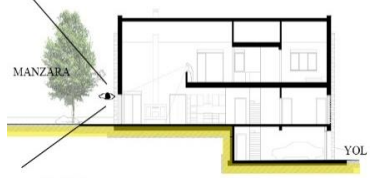
Şekil 11: Kenter evinin dış görünümü (Perse Mimarlık, 2018).

Kenter Evi, Çanakkale Ayvacık'a bağlı Çoker Evinin bulunduğu Söğütlü Köyü'ne inşa edilmiştir. Dört kişilik aile ve onların misafirleri için tasarlanmıştır. Konut, eğimli topoğrafyaya sahip olan araziye konumlanmıştır. Eğimden dolayı konuta merdivenlerden çıkılarak ya da bahçe seviyesinden girilerek iki şekilde ulaşılmaktadır. Konut, şerit şeklinde birbirine eklemlenen kare ve dikdörtgen planlardan oluşmaktadır. Parçalı plan yapısı dışarıdan okunabilmektedir. Her şerit giriş, yaşam alanı, veranda ve atölye gibi işlevleri barındırmaktadır. Duvarların içindeki boşluklar da odalara sirkülasyonu sağlamaktadır. Sıcak iklime sahip olan yerde, açık ve yarı açık kullanımına önem verilmiştir. İç ve dış mekanlar arasında süreklilik sağlanmıştır. En alt katta otopark, zemin katta yaşam alanı, atölye, banyo, yatak odası, birinci katta ise üç yatak odası, banyolar, yaşam alanı ve teras bulunmaktadır. Yaşam alanı gölge düşüren meşe ağacının altına konumlanmıştır. Şerit cephelerde topoğrafyaya ait taşlar kullanılmıştır. Taşlarda boşluklar oluşturulmuştur. Şeritlerin arasındaki cephelerde ise tuğla, beton, cam ve metal malzemeler kullanılmıştır. Bu nedenle konutun kuzey ve güney cephesi Ayvacık'a özgü konutlarla aynı cepheyi paylaşırken, doğu ve batı cepheleri modern malzemelerden oluşmaktadır. Şerit şeklindeki taş duvarlar parsel sınırlarını belirleyen bahçe duvarı olarak da kullanılmıştır. Evin verandasında zemin olarak doğal taş kullanılmıştır. Şerit duvarların üstü sazlıklardan oluşan yarı geçirgen malzemeyle örtülmüştür. Yarı açık oturma alanları oluşturulmuştur.

Şekil 12: Kenter evinin plan ve görünüşleri (Perse Mimarlık, 2018).

Tablo 4: Yer'e özgü verilerin Kenter Evi üzerinden değerlendirilmesi

YER'E ÖZGÜ VERİ KULLANIMININ DEĞERLENDİRİLMESİ			
DOĞAL VERİLER	TOPOĞRAFYA -Eğim -Manzara -Yeşil Doku	Arazideki eğim kullanılarak konutun zemin kotunun altında otopark oluşturulmuştur. Konutun zemin kattaki yaşam alanı manzaraya bakmaktadır fakat birinci kattaki odaların cephesi geçirgen değildir. Arazideki ağaçlar korunmuştur. Yaşam alanının önündeki meşe ağacının gölgesinden yararlanılmaktadır.	
	İKLİM -Sıcaklık -Rüzgar -Nem ve Yağış	Konuttaki yatak odaları doğu cephesine konumlanarak gün ışığı almaktadır. Sıcak ve nemli iklimden dolayı yaşam alanlarına gün ışığı doğrudan değil kontrollü alınmıştır. Veranda ışık alması için güneşe yerleştirilerek yarı geçirgen sazlık malzemeye örtülmüştür. Şerit taş duvarlar kuzeydoğudan gelen rüzgarları engellenmiştir. Çevredeki konutlara uyum sağlamak ve iç mekandaki derinliği artırmak amacıyla kırma çatı yapılmıştır.	
SOSYAL VE	ÇEVRESEL İMGE -Din -Mahremiyet -Gelenek	Taş bahçe duvarları ve plandaki şerit taş duvarlar sayesinde mahremiyet sağlanmıştır. Yola bakan duvarlar sağır bırakılmıştır. Şeffaf cepheler boşluğa bakmaktadır.	
	TOPLUM VE AİLE YAPISI	Ayvacık'ın yarı açık alanlarda insanlarla bir araya gelme geleneği bu konutta da devam ettirilmiştir. Misafir ağırlamak amacıyla veranda oluşturulmuştur. Misafirler için iki yatak odası ve yaşam alanı tasarlanmıştır.	

KÜLTÜREL VERİLER	MİMAR DİL -Mekan Organizasyon -Yapım Teknikleri -Cephe Düzeni -Malzeme -Ölçek	Kullanıcı patchwork ile uğraştığı için diğer mekanlardan bağımsız olarak atölye tasarlanmıştır. Konutun plan tipi kare ve dikdörtgenlerden oluşmaktadır. Eski evlerden farklı olarak merdiven yaşam alanından (sofa) uzaktır. Yapı ölçeği yöreye göre büyüktür. Bu nedenle parçalı plan tipiyle çözülmüştür. Bahçe duvarlarında ve odaları ayıran şerit duvarlarda yere ait taş malzemesi kullanılmıştır. Taş cephelerdeki pencerelerin boyutu küçüktür. Şerit duvarların arasındaki cepheler tuğla, beton, metal malzemelerden oluşmaktadır. Bu cephedeki pencerelerin boyutu büyüktür. Taş duvarlar eski kuru duvar yönetimiyle yapılmıştır. Döşemelerde brüt beton, iç duvarlar ve iç cephelerde tuğla kullanılarak modern teknikler uygulanmıştır.	
-------------------------	---	--	---

6. Sonuç ve Değerlendirme

Günümüz konut tasarımlarında standardizasyon ön plana çıkmaktadır. Değişen mimari anlayışlar sonucunda konut tasarımları insanların bir takım fiziksel ihtiyaçlarını karşılarsa da ruhsal, sosyal, anlamsal ihtiyaçlarına yanıt vermemektedir. Geçmişten ve yer bağlamından kopan konut tasarımlarının oluşması sonucu, nitelikli konut tasarımı nasıl olmalıdır sorusu gündeme gelmektedir. Geleneksel konutlar incelendiğinde çevresel faktörlerin, anlamsal değerlerin ve kültürel verilerin konut tasarımlarında işlendiği ve kullanıcı ihtiyaçlarına yanıt verdiği görülmektedir fakat bu anlayışın olduğu gibi günümüz konutlarında uygulamak takliden ötesine geçmemektedir. Değişen zaman ve gelişen teknoloji konut tasarımlarında göz ardı edilemeyecek unsurlardır. Bu anlayışla gelecek konut tasarımlarına yön vermesi amacıyla yer'e özgü verilerle değerlendirilen sm evi, çoker evi ve kenter evinde yer bağlamının özgün bir şekilde yorumlandığı görülmektedir. Eski dokuda yer alan bu yeni konutlar topoğrafya, iklim gibi doğal verilere göre tasarlanmıştır. Bu konutlar topoğrafya, manzara ve eğim gibi unsurların kullanımı eski dokuya ait konutlarla benzer bir dil oluşturmaktadır. Sıcaklık, rüzgar ve nem gibi unsurları içeren iklimsel verilerde de yazın serin, kışın sıcak tutan taş malzemelerin kullanılması, konutların rüzgar ve güneş ışığına göre yönlendirilmesi ve bu yönlendirime göre pencere açıklıklarının oluşturulması yeni ve eski konutlar arasında benzerlikler oluşturmaktadır. Yeni konutlarda eski konutlardaki gibi yer'e özgü malzemelerin kullanılması ile çevreye uyum sağlandığı ve ekolojik, ekonomik, işçilik gibi verilere de dikkat edildiği saptanmıştır. Bu konutlarda, çevresel imge, toplumsal ve aile yapısı gibi verilerin de tasarımlarda işlendiği ve o yer bağlamındaki değerlere de saygılı olduğu görülmektedir. Aynı zamanda mahremiyeti korumak amacıyla eski dokuya uyumlu olarak küçük pencereler ve sağır duvarlar kullanılmıştır. Yeni konutlarda iç bahçelere bakan cephelerde geniş açıklığa sahip pencereler kullanılsa da bu açıklıklar güneş kırıcı gibi unsurlarla kamufle edilmiştir. Eski konutlardan farklı olarak, taş malzemenin yanında beton, tuğla gibi malzemeler kullanılmış ve yapım tekniklerinde ahşap dikmeler yerine çelik konstrüksiyonlar kullanılarak teknolojinin gerektirdiği yeni kullanımlara olanak verilmiştir. Buna ek olarak, eski aile yapısına göre günümüz aile yapısının daha özerk bir yapıya sahip olması, farklı ihtiyaç programlarının oluşması sonucunda mekânsal organizasyonlar değişmiştir. Bu değişimler de yapı-çevre ölçeğine yansımış, yeni konutlar insan ölçeğine göre daha büyüktür. Eski ve yeniyi dengeli bir şekilde birleştiren bu konutlar, her yerin kendi bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Yer'e özgü olma hali ve çağdaşlık katı kurallar çerçevesinde değil, esnek bir biçimde bir araya gelmiştir. Eski konutları kopyalama, taklit etme ya da onlara benzetme durumu olmadan, yerin verilerini kullanarak onunla birlikte yeniden üretildiği, farklılıkların olduğu fakat yeni üretim sürecinde eski ve yeni konutların birbirlerine ters düşmediği görülmektedir. Yeni konutların ifade biçiminin, yeni teknoloji, güncel malzeme ve değişen mekânsal

organizasyonlara uyum sağladığı fakat bu değişimin bulunduğu yere saygılı olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Kaynaklar

- Abay A., Şimşek A., (2008) "Ayvacık İlçesinin Sosyal ve Ekonomik Değerleri", Ayvacık Değerleri Sempozyumu, 29-30 Ağustos 2008, Çanakkale, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları, s. 1-10.
- Açıkalın, F. E. (2016). Batı Anadolu Kırsal Yerleşmelerinde 1970 Sonrası İnşa Edilmiş Nitelikli Konut Örneklerinde Yerel Veri Kullanımı, (Yüksek Lisans Tezi), İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bektaş, C. (1996). Türk Evi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bozdoğan, S., (2002). *Modernizm ve Ulusun İnşası*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Cresswell, T., Place: A Short Introduction, Blackwell Pub., USA, 2004.
- Davulcu M. (2009). "Sakarya Yöresi Kırsal Yerleşmelerinde Konut Mimarisi ve Ustalık Geleneği Üzerine Bir İnceleme". *Kastamonu Eğitim Dergisi* 17/2, s. 687-706.
- Demirgüç U., (2006), Mimarlıkta Eleştirel Bölgeselcilik ve Turgut Cansever, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dostoğlu A., (2020), Çoker Evi, Arredamento Mimarlık, 338: 32-38.
- Frampton, K., (1983), Towards a Critical Regionalism: Six Points for an Architecture of Resistance. in Foster, H., The Anti-Aesthetic: Essays on Postmodern Culture, Bay Press, Post Townsend, Washington, 16-30.
- Gür, Ş.Ö., (2000). Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü, Yem Yayın, İstanbul.
- Karagülle, C., (2009), Yerel Verilerin Konut Tasarımı Sürecinde Değerlendirilmesi: Mardin Örneği, (Doktora Tezi), İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ovalı P., (2009), Türkiye İklim Bölgeleri Bağlamında Ekolojik Tasarım Ölçütleri Sistematığının Oluşturulması "Kayaköy Yerleşmesinde Örneklenmesi", (Doktora Tezi), Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne
- Özdemir, A., (2008), "Tarih Öncesi Dönemlerde Ayvacık", Ayvacık Değerleri Sempozyumu, 29-30 Ağustos 2008, Çanakkale, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları, s. 57-61.
- Özkan S., Turan M., (1979), Institutionalised Architecture, Vernacular Architecture and Vernacularism in Historical Perspective, M.E.T.u. Journal of the Faculty of Architecture, 5(2), s.127-150.
- Rapoport, A. (1969). House Form and Culture. Englewood Cliffs, NJ Prentice-Hall.
- Rapoport, A., (1977), Human Aspects of Urban Form , Oxford, Pergamon.
- Schulz,N., (1980), Genius loci: Towards Aphenomenology Of Architecture, Rizzoli, NewYork.
- Tekeli, İ., (2010). *Gündelik Yaşam, Yaşam Kalitesi ve Yerellik Yazıları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Turgut, H., 1990. Kültür-Davranış-Mekan Etkilesiminin Saptanmasında Kullanılabilecek Bir Yöntem, *Doktora Tezi*, İTÜ-Fen bilimleri Enst., İstanbul.
- Usta G., (2019), Mekan Ve Yer Kavramlarının Anlamsal Açidan İrdelenmesi, The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication, 10(1), 25-30, Retrieved from <https://dergipark.org.tr/>
- Yıldız Kuyrukçu, E. ve Alkan, A. (2019). AHP metoduyla yer'e özgü mimari tasarım kriterlerinin öncelik sırasının belirlenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Isparta, 23 (özel sayı), 169-180.

İnternet Kaynakları

<https://www.arkitera.com/proje/sm-evi> [Erişim tarihi: 29 Mart 2021]

http://studiope_rse.com/portfolio/kenterhouse [Erişim tarihi: 01 Nisan 2021]